

Slakthusområdet

Antikvarisk konsekvensanalys av strukturplan
6 november 2015

Slakthusområdet, Stockholm

Antikvarisk konsekvensanalys av strukturplan

2015-11-06

Beställare:

Stockholms stad

Exploateringskontoret genom Agneta Schill

Stadsbyggnadskontoret genom Daniel Andersson

Konsekvensanalys utförd av:

Urban Nilsson, byggnadsantikvarie certifierad sakkunnig kulturvärden (k)

Mårten Setterblad, landskapsarkitekt LAR/MSA

Nyréns Arkitektkontor

Nackagatan 4

Box 4709

116 92 Stockholm

Tel 08-698 43 00

www.nyrens.se

Omslagsbild: Perspektiv av anläggningen från 1912. Ur *Stockholms stads slakthus*

Innehåll

Sammanfattning	4
Bakgrund, underlag och avgränsning	5
Konsekvenser plan och yttre miljö	8
Konsekvenser befintlig bebyggelse	11
Kulturhistorisk klassificering av bebyggelse	14
Konsekvenser av ny bebyggelse	14
Konsekvenser av ny funktion	14
Konsekvenser omgivande miljö	15
Att ta tillvara och utveckla	19

Sammanfattning

Slakthusområdet går från att vara ett slutet område med ett öppet omland till att bli en tillgänglig del av den täta staden. Strukturplanen erbjuder fler kopplingar till den omgivande staden och söker överbrygga de barriärer som de olika trafikanläggningarna lett till. Ur kulturmiljösynpunkt är det fördelaktigt att de nya kopplingarna, t.ex. de gator i Slakthusområdet som förlängs, knyter an till den omgivande stadens struktur.

Det föreliggande förslaget till strukturplan präglas av Slakthusområdets ursprungliga strukturella anslag liksom dess rationella och uttrycksfulla arkitektur. Området kommer samtidigt att förvandlas från ett renodlat verksamhetsområde till en differentierad stadsdel. I framtiden kommer förutom verksamheter även t.ex. handel och bostäder att rymmas i området.

Slakthusområdets kulturvärden har i hög grad tjänat som utgångspunkt för det förslag till utveckling som skisseras i strukturplanen. Härigenom kommer områdets verksamhetshistoria lättare att kunna läsas både i struktur, yttre miljö och bebyggelse vilket ur kulturmiljösynpunkt är mycket gynnsamt. I vissa avseenden kommer samtidigt områdets kulturhistoriska värde att påverkas negativt av omvandlingen. De prioriteringar som gjorts vilar dock på en kulturhistoriskt grundad avvägning mellan funktionskrav och kulturhistoriskt värde.

Den etablerade kvarters- och gatustrukturen utvecklas vidare och tillkommande kvarter inordnas i den. Befintliga offentliga platser och parker tas tillvara och i vissa fall återskapas de, vilket för med sig att delar av den historiska bebyggelsen återigen mer tydligt exponeras i stadsbilden. I vissa fall rivs byggnader från senare utbyggnadsetapper för att dels återskapa rumsligheter som funnits och samtidigt skapa framtidens offentliga rum och parker. I ett kärnområde med tyngdpunkt norrut bevaras befintliga verksamhetsbyggnader både från pionjärtiden och från den period då verksamheten expanderade kraftigt. Andra sentida byggnader omformas genom tillägg medan mer perifert belägna byggnader med lägre kulturhistoriskt värde rivs. Av de byggnader som av Stockholms stadsmuseum klassificerats som blå och gröna, d.v.s. de högsta värdenivåerna, föreslås alla byggnader bevaras. I kommande detaljplaneprocesser är det viktigt att bevaka att tillämpliga delar av områdets vildvuxna och oregelbundna karaktär bibehålls som en spegling av områdets verksamhetshistoria. Ur kulturmiljösynpunkt är det positivt att en mycket stor del av områdets historia kommer att bevaras, som fysiskt dokument.

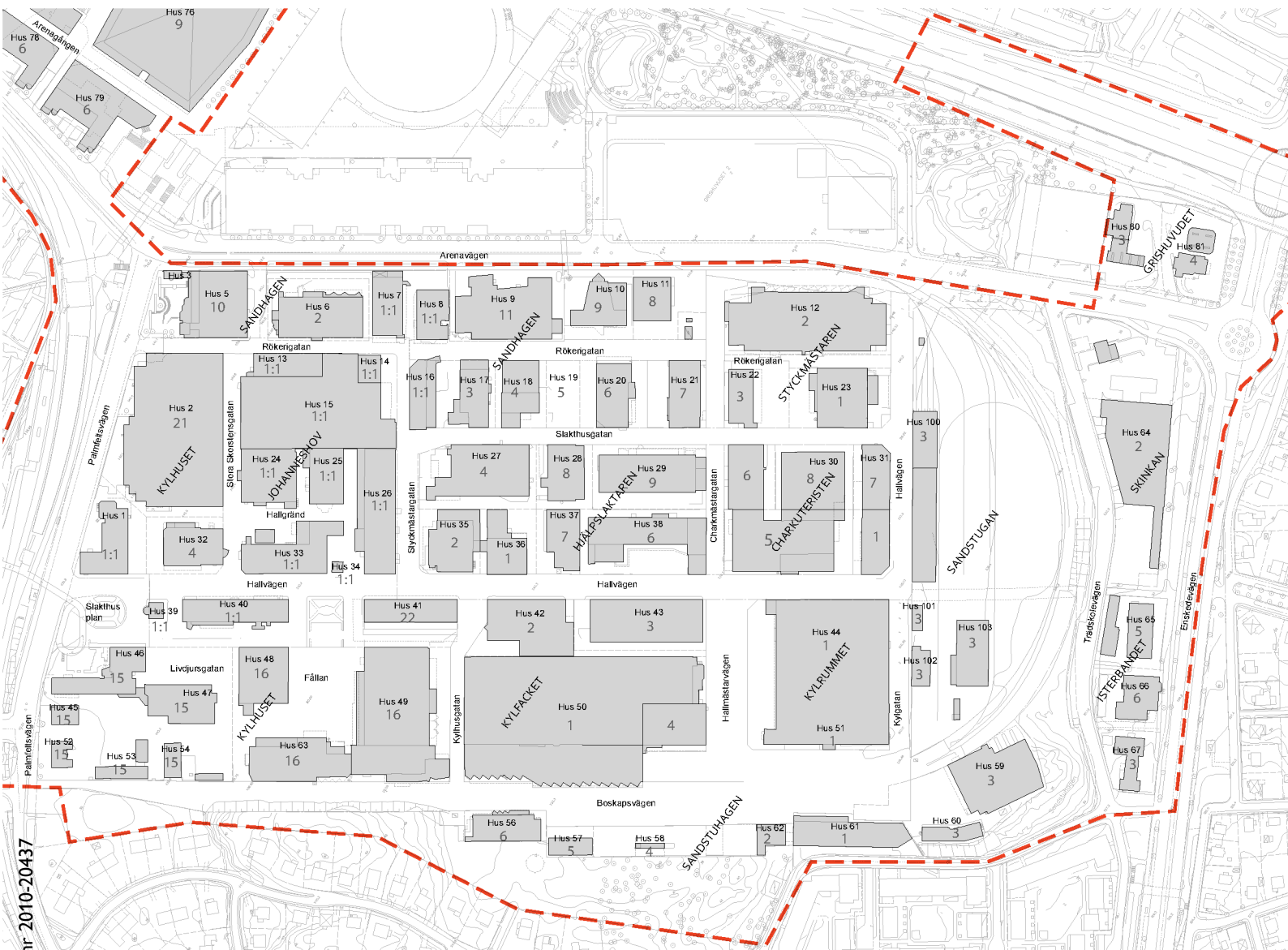
Genom förslaget riktas Slakthusområdet mot riksintresset Gamla Enskede. Även om Enskedevägen har en barriärverkan, möter ändå Slakthusområdets nya gatu- och kvartersmönster Gamla Enskedes struktur i Enskedevägens korsning med Hallvägens södra förlängning och Kolonivägen. Positivt ur kulturmiljösynpunkt är att den föreslagna bebyggelsefronten mot Enskedevägen är genombruten av flera gaturum vilket ger förutsättningar för att mötet mellan stadsdelarna ska fungera väl. Den nya bebyggelsens påverkan på riksintresseområdena Gamla Enskede och Skogskyrkogården - samt världsarvet Skogskyrkogården - bör i respektive detaljplaneprocess bedömas utifrån vyer som illustrerar de planerade volymernas skala, främst i höjdded.

Bakgrund, underlag och avgränsning

Under pågående planarbete med Slakthusområdet har Stockholms stad genom Exploaterings- och Stadsbyggnadskontoren gett Nyréns Arkitektkontor i uppdrag att ta fram en konsekvensanalys som bedömer den föreslagna strukturplanens inverkan på Slakthusområdets och Gamla Enskedes kulturvärde.

I denna konsekvensanalys har det förslag till strukturplan bedömts, som i bearbetad form, blir en del av det planprogram som Stockholms stad tar fram. Stadsbyggnadskontorets arbetsmaterial inför program har använts: dels situationsplaner, dels en sammanställning av bedömningar och åtgärder.

Eftersom bedömningen sker i ett relativt tidigt skede i planprocessen är det arbetsmaterial som presenterar förslaget relativt översiktligt. Det som bedömts är planstrukturen, urval av bebyggelse som tas tillvara och påverkan på omgivningen och riksintresset Gamla Enskede.

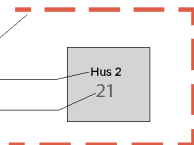

Områdesplan

Teckenförklaring

Planområdesgräns

Husnummer
Fastighetsbeteckning

Detalj av Områdesplan hämtad ur utredningsmaterialer Slakthusområdet i Stockholm - kulturbeskrivning inventering och analys 2011-07-07, Nyréns Arkitektkontor.

Motstående sida: Detalj av förslag till strukturplan för Slakthusområdet. Stockholms stad, november 2015

Konsekvenser plan och yttre miljö

Kvartersformer och gatusträckningar

De föreslagna kvartersformerna bygger vidare på den historiskt etablerade strukturen. I likhet med befintlig struktur tillåts de rektangulära kvarteren att variera i storlek och form inom ett spann som är etablerat inom området. Befintliga gatusträckningar är ordnade i ett ortogonalt nät som utmärks av långa nordväst-sydostligt genomgående riktningar medan de tvärgående inte är genomgående, utan mer varierade. Dessa gatusträckningar tas tillvara och dras vidare, vilket vidaregenererar befintlig struktur. Gestaltning innebär dels att Slakthusområdets struktur påverkar de nya kvarteren åt söder, dels bidrar lösningen till att kontrasten mildras genom ett tydligare samspel mellan historisk och ny planstruktur. Detta är till fördel, sett ur kulturhistorisk synvinkel.

Hallvägen är den centralt belägna och kulturhistoriskt betydelsefulla nordväst-sydostliga axeln som accentueras i strukturplanen. Parallellgatan Livdjursgatans norra del tas tillvara och dras fram till Kylhusgatan, vilket bidrar till att delvis återskapa den struktur av dubbelgata som dessa axlar hade ursprungligen. Ur kulturhistorisk synvinkel är detta mycket positivt.

En ny gatusträckning skapas i nordväst-sydostligt riktning i Bolidenvägens förlängning där byggnaderna 52 och 45 får tjäna som ett portmotiv in till området, en funktion de inte hade ursprungligen då de uppfördes som bostäder med trädgård runt om. Ur kulturvärdesynpunkt är denna ändring negativ. En kulturhistoriskt bättre grundad lösning hade varit att dra gatan närmare berget i Boskapsvägens sträckning, f.d. järnvägsspåret, där i stället ett g/c-stråk föreslås.

Arenavägens sträckning längs Globen City kommer även i fortsättningen att vara en viktig del av områdets trafiklösning men trafiktätheten kommer att minska. Sedan Globen-området byggdes har Arenavägen med sin täta trafik, SL:s servicespår och nivåskillnaden snarast fungerat som en barriär till Slakthusområdet. Den nya situationen skapar förutsättningar att, i Arenavägens gatumiljö, koppla samman de båda områdena som, även om de fungerat separat från varandra, har en gemensam historia. I en sådan gatumiljö skulle t.ex. de småskaliga hus, 3, 7 och 8 – köttbid, hudbod och rensstuga - kunna ges en ny och aktiv roll i staden där de nyttjas som den fysiska och kulturhistoriska resurs de är.

En rad nya entrépunkter, som den ovan, kommer att göra området mer tillgängligt för allmänheten och boende i området. Slakthusområdet var de första åren under sin historia slutet med få verksamhetsanknutna entrépunkter. En historiskt viktig entrépunkt låg vid det som i förslaget benämns "Norra Entrétorget" det var en av de få punkter där allmänheten kunde möta verksamheten genom den slaktbod med köttförsäljnings som fanns här. Successivt luckrades slutenheten upp som en följd av verksamhetens ändrade förutsättningar. I takt med att behovet av transporter ökat har såväl fler infarter som lastkajer kommit till. Detta av verksamheten genererade flöde kommer genom områdets förestående utveckling att omformas till ett nytt flöde som i större utsträckning kommer att bestå av besökare och boende. Att flödet av människor och fordon

omformas påverkar inte kulturvärdet i sig negativt. Däremot innebär det en förändring med fler entrépunkter för fotgängare.

En del av strukturen som bidrog till områdets läsbarhet var den halvcirkelformade spårsträckningen i områdets södra del. Denna tas bort vilket inverkar negativt på kulturvärdet. Eftersom spårsträckningen tas bort och ersätts av en diagonal axel ändras strukturen i områdets södra del. Att åtgärden görs just här, ett stycke från kärnområdet där det kulturhistoriska värdet klingar av, är trots allt en rimlig prioritering sett ur stadsutvecklingssynpunkt.

Diagonalen är med sin stora bredd och parkinslag en relativt stor gest. Den ansluter till Svenne Berkas torg vid Tele2 Arena men den förbinder inte arenan med en annan viktig målpunkt. Diagonalens funktion är främst lokal där den genom gång- och cykelvägar binder samman områdets västra och östra sida. Dess funktion är begriplig men dess gestaltning är inte hämtad ur Slakthusområdets formförråd och är därmed svår att motivera med kulturhistoriska argument.

Trafiklösningar

Den huvudsakliga matningen av biltrafik sker norrifrån via Palmfeltsvägen och söderifrån via Enskedevägen medan det huvudsakliga stråket genom området blir Hallvägen.

I övrigt är tanken att trafiklösningen ska bygga på ett högt mått av silning av trafikslagen gång, cykel och i viss mån bil genom området. Ur kulturhistorisk synvinkel är detta positivt då de historiska huvudstråken även fortsättningsvis blir viktiga för trafikföringen. Gatukorsningarna är av traditionell typ i plan vilket också är positivt då cirkulationsplatser kan undvikas, vilket gör att den befintliga tätheten bibehålls och förstärks.

Parker och platsbildningar

Ursprungligen har området haft ett representativt parktorg och trädgårdsanläggningar kring börshuset och kontorshuset mot Palmfeltsvägen. I övrigt fanns till stor del inhägnader för djur och ännu ej ianspråktaga expansionsytor som varit beväxta. Successivt tätbebyggdes hela verksamhetsområdet: endast två ytor förblev parker. Det ena är parktorget Slakthusplan som var verksamhetens representativa ansikte utåt och det andra är Fällan mitt i området som relativt sent förvandlades från verksamhetsyta till park. Liggande strukturplan är fördelaktig ur kulturhistorisk synpunkt eftersom Slakthusplan och Fällan förblir offentliga platser.

Då området anlades fanns en strävan att åstadkomma en så jämn yta som möjligt varför sprängningsarbeten företogs åt väster. Här finns i dag en bergsskärning efter vilken järnvägsspåret drogs. Ovanför bergsskärningen finns ett skogsstråk, vid Lindevägens villor, som i förslaget tas som utgångspunkt för anläggandet av en "naturpark". Det är ett sätt att nyttja den kulturhistoria som den skogsbeklädda höjden med dess bergsskärning berättar, vilket är positivt ur kulturhistorisk synvinkel.

I den huvudsakligen nya bebyggelsestrukturen skapas flera platsbildningar - "Södra parken" (Sandstugan 3) i söder, "Evenemangstorget" och "Svenne

Berkas torg” vid Tele2 arena och den väst-östliga ”Diagonalen” som med sin bredd och trädplanering kommer att likna en esplanad.

Nya ytor för parker och allmänna platser kommer även att anläggas i den äldre strukturen. En större centralt belägen park ”Centrala parken” (Hjälpslaktaren 6 och 9), en platsbildning i områdets nordostliga entrépunkt ”Norra entrétorget” (Sandhagen 10) och en återskapad platsbildning (Kylhuset 16 och Johanneshov 1:1, hus 33) mitt i den äldsta bebyggelsestrukturen.

”Centrala parken” skapas genom att två befintliga byggnader – hus 29 och 38, Hjälpslaktaren 9 och 6 - får ge plats åt parken. Det kulturhistoriska värdet sjunker något genom att dessa i stadens klassificering gulmärkta byggnader avlägsnas. Båda byggnaderna är habila men har samtidigt bedömts som tåliga avseende förändring. Åtgärden är medvetet gjord med hänsyn till kulturvärdet genom att det är en kvartersruta i strukturen som på ett självklart sätt avgränsar parkytan. En kulturhistorisk koppling finns till de obebyggda ytor som användes som betesmark under Slakthusområdets tidigare historia. Parken kommer åt väster, öster och söder att omges av befintliga byggnader med olika karaktärer. Åt norr kommer ny bebyggelse att uppföras.

”Norra entrétorget” skapas genom att parkerings- och kontorshuset (Sandhagen 10, hus 5) rivs. Härigenom skapas en torgyta som kopplar Slakthusområdet till Globen-området både fysiskt och visuellt. Avsikten är att, vid torget, bevara byggnaden köttboden (Sandhagen 10, hus 3) i sitt ursprungliga läge. Ur kulturvärdesynpunkt är det positivt att köttboden bevaras och blir, som ett av Wickmans ursprungliga byggnader, ett självklart verksamhetshistoriskt anslag till området i dess kanske mest frekventerade entrépunkt.

Stora Skorstensgatan dras, i samband med att Entrétorget skapas, ut i en rät linje österut. Denna vy slöts ursprungligen åt öster med ett gavelmotiv, i enlighet med områdets struktur, där de ostvästliga gatorna ofta inte är genomgående utan där båda ändarna sluts av byggnader. Genom att parkeringshuset rivs ändras detta förhållande, vilket ur antikvarisk synvinkel dock är acceptabelt eftersom Wickmans ursprungliga byggnad med gavelmotiv sedan tidigare rivits (se perspektiv på rapportens omslag).

En långsträckt park- och platsbildning med ostvästlig orientering kopplar samman höjden i ”Naturparken” med den äldre slakthusbebyggelsens inre delar. I platsen ingår Fällan som är en befintlig park- och platsbildning. Rivning av två sentida byggnader längs bergskärningen hus 63, (Kylhuset 16) och hus 33, (Johanneshov 1:1) längs Hallvägen har möjliggjort den nya platsbildningens större avgränsning. På så sätt har ett viktigt arkitektoniskt samband återskapats: sambandet mellan slakthallarna, stallet och marknadshallarna. Härigenom kommer Gustaf Wickmans jugend att vara det arkitektoniska element som återigen till stor del formar platsbildningen. Ur kulturhistorisk synpunkt är det mycket positivt att detta rumsliga samband återskapas. Åt norr kommer också flera nya byggnader att samverka till att skapa den nya helheten.

Från den nya parksträckningen Diagonalen tas tillfället i akt att annonsera Slakthusområdets södra bebyggelse i kvarteret Charkuteristen. Under infart från söder och sydost kommer hus 30 och hus 31 att, genom sina lägen, vara synliga från Hallvägen och Slakthusgatan där hus 31 exponeras från Diagonalens parkrum.

Gaturum

De sammanhållna och för området så karaktärsfulla nordväst-sydostliga gatorna – Rökerigatan, Slakthusgatan och Hallvägen - bibehålls och understryks i den nya lösningen. I programmet beskrivs översiktligt ett intervall för den tillkommande bebyggelsens höjd.

Förbindelsehallen (Johanneshov 1:1 - hus 15b) var ursprungligen en täckt gata mellan slakthallarna och kylhuset. Genom förslaget föreslås inte denna delvis igenbyggda gata att återupprättas som den täckta förbindelse med överljus som den ursprungligen var. Här finns en möjlighet att återskapa en unik miljö - ett mellanting mellan ute och inne - som blir en integrerad del av gatunätet där den mynnar i Slakthusgatan, Stora Skorstensgatan och Hallgränd. Det är också ett sätt att hantera det gamla slakthallskvarterets (Johanneshov 1:1 - hus 13, 15a, 15b och hus 24-26) mycket stora ytutbredning som annars riskerar att fungera som en barriär i området. I förslaget tas dessa möjligheter inte tillvara vilket är negativt för det kulturhistoriska värdet. Att nyttja dessa kvaliteter vore däremot positivt för det kulturhistoriska värdet.

Gatornas beläggning har ett enkelt utförande vilket starkt bidrar till Slakthusområdets karaktär. Därför är det viktigt att en framtida utformning hålls så enkel som möjligt, exempelvis med få materialtyper. Av vikt är att konventionell utformning och funktionsuppdelning undviks. I stället bör utformningen vara robust och verksamhetsorienterad.

Konsekvenser befintlig bebyggelse

Tillvaratagande av befintlig bebyggelse

En stor mängd byggnader som speglar olika utvecklingsfaser i områdets historia bevaras. Denna huvudsakligen småskaliga bebyggelse bildar dels en grupp i områdets norra del, dels en mindre mer sentida grupp söderut. Tillsammans utgör de en sammanhållen miljö som ger en god bild av Slakthusområdets variation av byggnadstyper från olika tider.

Tätheten i strukturen ger goda förutsättningar att även i framtiden uppleva något av Slakthusområdets egna karaktär, variationsrikedom och rumsliga intensitet. Dessutom bevaras ett antal byggnader med begränsat kulturhistoriskt värde längs Palmfeltsvägen och Arenavägen, där skälen till bevarande snarare är fastighetsekonomiska.

Här följer en redovisning av byggnaderna i Slakthusområdet: en lista för byggnader som bevaras, en lista för byggnader som bevaras med bearbetning eller tillägg och en lista på byggnader som rivs. Merparten bevarade byggnader har ett kulturhistoriskt värde och har *Slakthusområdet i Stockholm*

- *kultuhistorisk inventering och analys 2011-07-07* bedömts vara känsliga alternativt ha hög känslighet mot förändring. Merparten byggnader som föreslås för rivning har däremot bedömts vara tåliga för förändring.

Berörda fastigheter är Sandhagen, Kylhuset, Johanneshov 1:1, Styckmästaren, Hjälpstaktaren, Charkuteristen, Kylfacket, Kylrummet, Sandstuhagen, Sandstugan, Grishuvudet, Skinkan och Isterbandet. Husnumreringen hänvisar till utredningen Slakthusområdet, Stockholm – Kultuhistorisk inventering och analys, Områdesplan s. 6.

Befintliga byggnader med hög känslighet eller känsliga mot förändring som bevaras

Hus 1, 3, 7, 8, 13, 15a, 15b, 24, 25, 26, 30, 35, 39, 41, 45, 48, 49 och 52.

Utgångspunkten är att byggnaderna ska tas tillvara på sina egna villkor och utgöra en kultuhistorisk resurs, en kärna utifrån vilken Slakthusområdet utvecklas. Olika grader av ombyggnad, restaurering och i vissa fall även återupprättande av förlorade kvaliteter kan bli aktuella i kommande etapper. Alla byggnader som bedömts ha hög känslighet och merparten av de som bedömts som känsliga finns med i förslaget.

Befintliga byggnader bedömda som känsliga för förändring som bevaras med tillägg eller större bearbetning

Hus 2, 9, 10, 16, 17, 20, 21, 22, 27, 30, 31, 32, 43, 46, 47, 65, 66.

Stadsbyggnadskontoret har i sitt arbete tagit ställning till att ett antal av de byggnader som föreslås att bevaras kan utvecklas varsamt, byggas på och/eller byggas till. Variationsbredden är stor - från genomgripande ombyggnad och påbyggnad till varsam utveckling av byggnaden.

Diskussion kring bevarande och bearbetning av kultuhistoriskt värdefulla byggnader

Slakthusområdets ursprungliga strukturella anslag präglar området liksom dess rationella och uttrycksfulla arkitektur. I förslaget bevaras de byggnader som finns kvar sedan pionjärtiden och syftet är att de hanteras särskilt varsamt. Ur kultuhistorisk synvinkel är denna varsamhet mycket positivt, liksom det faktum att pionjärtiden prioriteras.

Ett exempel på hur Stockholms stad föreslår att hantera expansionsperiodens kultuhistoriskt värdefulla byggnader är f.d. Möllers kafferosteri - hus 30 (Charkuteristen 5, 6 och 8). Anläggningen består av fyra sammanbyggda volymer där kontor och lagerhall (Charkuteristen 5) bevaras, en låg volym bearbetas (Charkuteristen 6) och en låg volym byggs på (Charkuteristen 8). Ur kultuhistorisk synvinkel är förslaget väl avvägt mot det kultuhistoriska värdet och den känslighet kvarteret bedömts ha.

Ytterligare ett exempel är hus 31 (Charkuteristen 1 och 7) som i Stadsmuseets klassificerings bedömts vara gul, den tredje nivån som motsvarar "Fastighet med bebyggelse av positiv betydelse för stadsbilden" men i kulturmiljöanalysen från 2011 har den bedömts som känslig. Även hus 43 (Kylfacket 3) bevaras trots den relativt sett låga kultuhistoriska klassningen (gul). Dessa byggnader har bedömts som olämpliga att göra

tillägg på, eftersom deras kulturhistoriska värde i så fall allt för mycket skulle påverkas. Byggnadernas enkelhet och blygsamma skala är ett av huvudskälen till att de med sin oregelbundenhet kan bidra positivt till Slakthusområdet. Att på andra sätt varsamt bearbeta dem för att skapa förutsättningar för ett nytt innehåll är däremot möjligt. Mot denna bakgrund är det mycket positivt att byggnaderna bevaras, den "låga" klassningen till trots. Att dessa, och flera andra, "gulklassade" byggnader tas tillvara sker därför att de uttrycker den enkelhet och saklighet som präglade Slakthusområdet. Värdet av att en relativt stor mängd enkla byggnader, i vissa fall goda förvaltningsobjekt, tas tillvara kan inte underskattas. De befintliga byggnaderna och den pågående verksamheten ger stadsdelen kontinuitet och därmed liv.

Tegelbyggnaderna 20 och 21 (Sandhagen 6 och 7) kan enligt förslaget byggas på. Under förutsättning att lösningen studeras arkitektoniskt bedöms byggnadernas kvaliteter kunna tåla ett tillägg utan att ursprunglig karaktär går förlorad. Tegelbyggnaden 22 bedöms kunna bearbetas men byggs inte på enligt liggande förslag, vilket ur kulturmiljösynpunkt är positivt då byggnadshöjden längs Charkmästargatans sydsida hålls enhetlig.

F.d. charkuterifabriken hus 27 (Hjälpslaktaren 4) har en småskalig karaktär som ur kulturmiljösynpunkt är känslig varför den kan bearbetas varsamt. SBK föreslår att volymen kan byggas på. Vår bedömning är att en påbyggnad möjligen kan prövas på en del av byggnaden.

F.d. elstationen hus 66 (Isterbandet 6) kan bearbetas enligt SBK: intentioner.

Befintliga byggnader som rivs eller kan rivas

Hus 5, 6, 11, 12, 14, 18, 23, 28, 29, 33, 34, 36, 37, 38, 40, 42, 44, 50, 51, 54, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 64, 67, 80, 81, 100, 101, 102 och 103.

De byggnader som föreslås för rivning är antingen oklassificerade eller klassificerade "gul".

Hus 14 (Johanneshov 1:1) är en del av ångpanne- och maskinhuset som tillkommit i sen tid och bedömts som tåligt och kan därför rivas. Åtgärden skulle vara positiv ur kulturmiljösynpunkt genom att det då skulle skapas en platsbildning i anslutning till gathörnet Styckmästargatan-Rökerigatan.

Hus 40 (Johanneshov 1:1) har exteriört bedömts som känsligt genom sin låga och lågsträckta volym som ett arv från den rivna stallbyggnad som tidigare låg här. Sett ur kulturmiljösynpunkt kan emellertid befintlig byggnad ersättas med en ny, som SBK föreslår, förutsatt att volymen respekteras.

Kulturhistorisk klassificering av bebyggelse

- Av den bebyggelse som blåmarkerats (byggnadsminnesklass) av Stockholms stadsmuseum föreslås alla byggnader bevaras. (Förutsatt att hus 3, köttboden bevaras)
- Av den bebyggelse som grönmärkats (särskilt värdefull) av Stockholms stadsmuseum föreslås alla byggnader bevaras.
- Av den bebyggelse som gulmarkerats (positiv betydelse) av Stockholms stadsmuseum föreslås elva byggnader bevaras och mellan 25 och 30 föreslås att rivas.

Konsekvenser av ny bebyggelse

I strukturplanen föreslås selektiva rivningar (se ovan) för att frigöra byggbar tomtyta. För att i denna text identifiera dessa tomter används fastighetsbeteckningarna.

- Sandhagen 2 ger plats för två kvarter.
- Sandhagen 8 ger plats för ett kvarter.
- Sandhagen 4 och 5 ger plats åt ett kvarter.
- Hjälpslaktaren 1, 7 och 8 ger plats åt två kvarter.
- Styckmästaren 1 och 2 ger plats för Tele2 Arenas förplats och två kvarter.
- Johanneshov 1:1 vid Hallvägen ger plats åt två kvarter.
- Kv. Kylhuset vid Livdjurgatan och Boskapsvägen ger plats åt fyra nya kvarter.
- Bebyggelsen i kvarteren Sandstugan, Kylrummet, större delen av Kylfacket och Skinkan ger plats till ny bebyggelse, motsvarande omkring tjugo kvarter.

Flera fastigheter med bebyggelse av positiv betydelse för stadsbilden och/eller av visst kulturhistoriskt värde – gul – rivs som en följd av förslaget. Det inverkar negativt på det kulturhistoriska värdet. Å andra sidan är gulmarkeringen omfattande i området varför förslaget som helhet, med alla blå- och grönmärkta hus bevarade, ändå kan betraktas som balanserat med avseende på bevarandet av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse.

Konsekvenser av ny funktion

Slakthusområdet har under sin historia varit ett utpräglad verksamhetsområde. Nu står det inför en utveckling som syftar till att blanda olika funktioner och den största förändringen är att en stor andel bostäder ska adderas. Den industriella verksamhet som karakteriserar området måste till delar flyttas bort och de verksamheter som blir kvar måste lära sig att samsas med grannar som kräver avsaknad av buller, lukter, föroreningar och ställer höga krav på säkerhet. Följden blir en mer välordnad miljö. Ur antikvarisk synvinkel är det en förändring som radikalt ändrar områdets karaktär och därför i samhällshistorisk mening minskar dess kulturhistoriska värde.

Därför är det särskilt viktigt att de fysiska lämningarna av Slakthusområdets mer oborstade historia tas tillvara. Det kan gälla lastkajer som det går att hitta sätt att återanvända, markbehandlingens enkelhet, att oregelbundenheter tolereras eller att delar i området tillåts ha kvar sin patina.

Konsekvenser omgivande miljö

med fokus på riksintresset Gamla Enskede

Fronter och kopplingar till staden

I tre väderstreck – väster, norr och öster kommer Slakthusområdet att ha kvar sina fysiska fronter. Samtidigt kommer området, genom den föreslagna strukturplanen, att via nya entréer, vägar och justeringar av marknivån tydligare kopplas till sin omgivning. I särskilt hög grad kommer kopplingarna att kunna utvecklas mot Globen-området åt öster och Palmfeltsvägen, Tunnelbanan, Tvärbanan och Gullmarsplan åt norr. Mötet mot norr blir nytt genom den nya bebyggelse som kommer att uppföras längs Palmfeltsvägen. Mot Enskedevägen stärks kopplingen i flera punkter – Boskapsvägen, Hallvägen, Slakthusgatan och Rökerigatan.

Gamla Enskede och Skogskyrkogården

Gamla Enskede och Skogskyrkogården är båda av riksintresse för Kulturmiljövården. Skogskyrkogården är dessutom som enda kulturmiljö i Stockholms stad med på Unesco:s världsarvslista. När det gäller riksintressena ska planarbetet säkerställa att påtaglig skada på riksintresset inte uppstår då detaljplanen genomförs.

Riksintressena regleras genom Miljöbalken (MB) medan ett världsarv inte regleras genom svensk lagstiftning, utan genom en överenskommelse mellan Unesco och, i detta fall, Stockholms stad. Enligt världsarvskonventionen ska världsarvets förvaltare tillse att det kulturhistoriska värdet – *Outstanding Universal Values* – som Skogskyrkogården bedömts ha ska tas tillvara. Enkelt uttryckt handlar det om att inte låta den växande staden visuellt inkräkta på Skogskyrkogårdens landskapsarkitektur i allmänhet och på det centrala landskapsrummet vid Trons, hoppets och Heliga korsets kapell i synnerhet.

Såväl Globen som Tele 2 Arena är väl synliga från Skogskyrkogårdens centrala landskapsrum. Dessa byggnader är också de enda som syns från Trons, hoppets och heliga korsets kapell. Det visar att områdets sydöstra hörn är en kritisk punkt för stora volymer men att bebyggelse av olika höjd, rent hypotetiskt, är möjlig att uppföra kring Skogskyrkogården utan visuell påverkan på dess arkitektoniskt bärande centrala landskapsrum.

Ny bebyggelse längs Enskedevägen

Utmed Enskedevägen i sydost kommer, enligt förslaget, en ny stadsfront att resa sig. Det är här riksintresset Gamla Enskede möter Slakthusområdet. Bebyggelsen är tänkt att i volym och höjddled vara varierad med byggnadshöjder omkring åtta våningar och i vissa fall t.o.m. högre.

Genom det förslag som tagits fram för Slakthusområdet kommer flera siktlinjer mot Gamla Enskede att upprättas, genom de genomgående gatorna Boskapsvägen, Hallvägen, Slakthusgatan och Rökerivägen. Tydligast knyter Hallvägen an till Gamla Enskedes struktur i korsningspunkten Enskedevägen vid Triangelvägen- Kolonivägens början. Ett av förslagets fördelar är att ett samband mellan Gamla Enskedes och Slakthusområdets strukturer upprättas.

Gamla Enskede [AB 112]

Motivering:

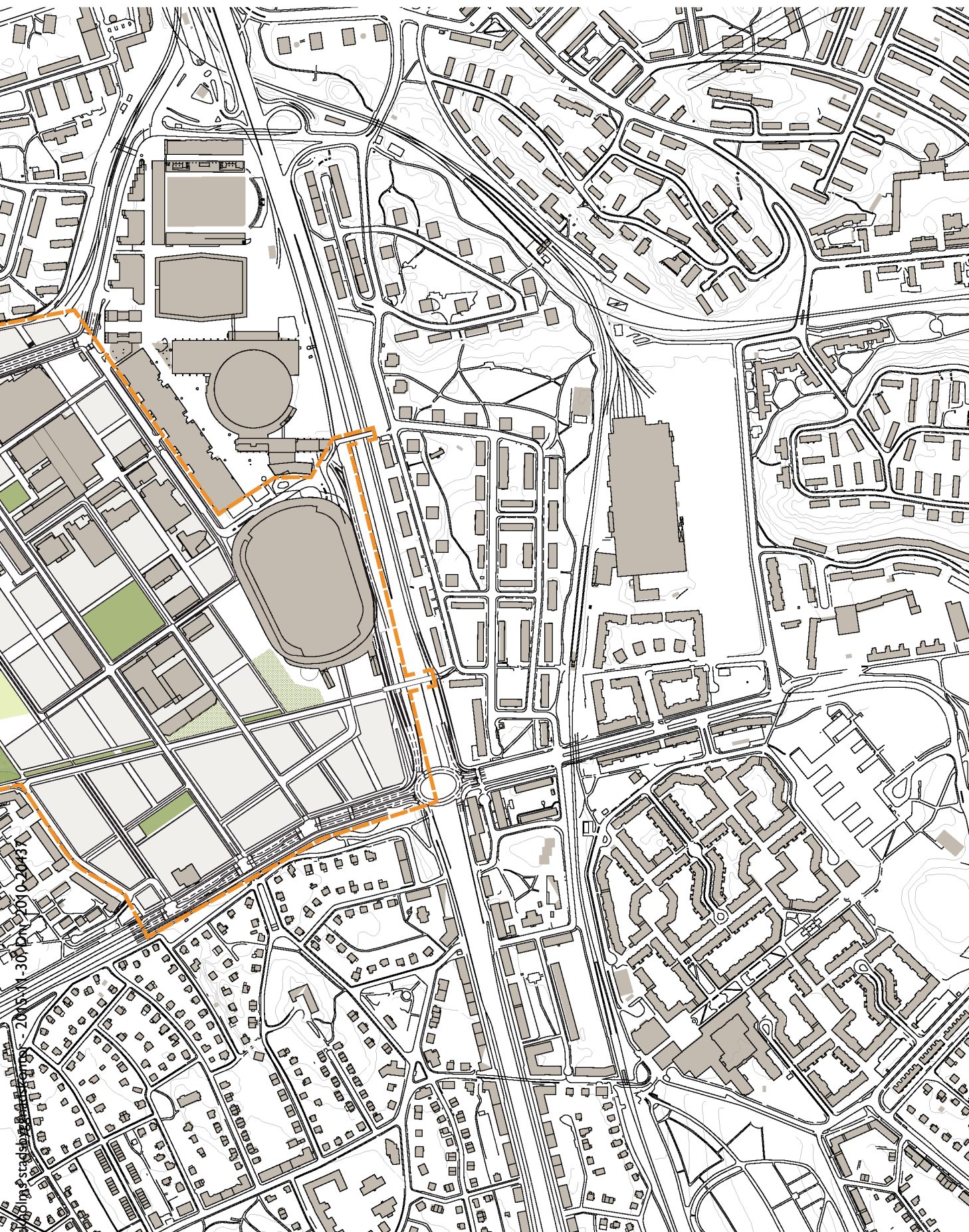
Egnahemsmiljö som speglar det tidiga 1900-talets trädgårdsstadsideal efter internationella förebilder, och en föregångare på det bostadssociala området med landets första radhus.

Uttryck för riksintresset:

Stockholms första trädgårdsstad med kommunalt planerad egnahemsbebyggelse och tomter som uppläts med tomträtt på den 1904 inköpta Enskede gårds mark. Den terränganpassade stadsplanen som utarbetades efter internationella förebilder, tomtindelning, bebyggelsens utformning och placering, små centrumbildningar med offentliga byggnader som skola och kyrka, idrottsplats och parkanläggningar.

Officiell beskrivning av riksintresset Gamla Enskede daterad 1997-08-18. Beskrivningen ingår i en redovisning av Stockholms läns riksintressen för kulturmiljövården och publicerades på Riksantikvarieämbetets hemsida 2009-09-09.

Inkom till Stockholms stadsbyggnadskontoret 2015-11-30 Dnr 2010-20431

En fördel med det liggande förslaget är att volymerna är delade från varandra vilket bryter upp stadsfronten och gör den mindre kompakt. Ett kvarter vänder dock en kanske alltför lång fasad åt Gamla Enskede. Kvarterets mått är möjligen allt för stort längs Enskedevägen. Om kvarterets volymer kan bearbetas så att dess volym inte tillåts dominera, kanske problemet kan vara löst.

Påverkan på Riksintresset Gamla Enskede

En stor del av Gamla Enskede är utpekad som riksintresse för kulturmiljövården. Uttrycket för riksintresset är till stor del dess lokala egenskaper och mindre dess koppling till stadslandskapet runtomkring. Det är, i detta tidiga skede och utifrån föreliggande förslag till strukturplan, min preliminära bedömning att riksintresset inte riskerar att skadas påtagligt. Detta under förutsättning att den risk för allt för stor visuell påverkan från ny bebyggelse på Slakthusområdet undanröjs. Vilken inverkan den nya Slakthusbebyggelsen har på Gamla Enskede blir möjlig att bedöma först i ett senare planskede, förutsatt att illustrationer/vyer tas fram. Vypunkter som kan vara lämpliga är t.ex. från axeln Triangelvägen-Kolonivägen och från korsningen Fågelkärrsvägen-Nynäsvägen.

Att ta tillvara och utveckla

Befintliga platsbildningar tas tillvara och utvecklas. Nya platsbildningar och torgytor tillskapas genom rivningar vilket både betyder att kulturhistoriska värden tas bort samtidigt som förlorade värden återskapas. På en yta som var beteshage på 1920-talet byggdes på 1940-talet en charkuterifabrik som kraftigt ombyggdes på 1980-talet och som rivs på 2010-talet. En sådan byggnadshistoria beskriver ett kretslopp där den obebyggda ytan i detta exempel kommer tillbaka, återskapas öppen och grön. I förslaget hålls gator, platsbildningar och parkytor enkla och gedigna med historiskt förankrade material. Platsbildningarna bör vara tydliga och renodlade ytor med robusta material, utan permanenta paviljonger. Tillfällig säsongsviss programmering och möblering välkomnas däremot. Funktioner som hör till platserna och parkerna bör med fördel inrymmas i de byggnader som definierar avgränsningen. Att skapa ett gemensamt golv med inslag av "shared space" på torg och gator är ytterligare ett sätt vidareutveckla denna enkelhet. Denna princip kan ta stöd i områdets verksamhetshistoria, där ytorna mellan husen till stor del hade karaktären av "golv" för den verksamhet som över tid bedrivits i området.

En stor andel av befintlig bebyggelse bevaras och utvecklas utifrån respektive byggnads specifika karaktär. Vissa byggnader ges tillägg, genom påbyggnad eller tillbyggnad. En stor andel nybyggnad blir också aktuell. När det gäller arkitekturen i dessa modifieringar av befintligt och i tilläggen gäller det att upprätthålla en hög medvetenhet inom respektive projekt om Slakthusområdets särskilda karaktär. Detta för att bibehålla variationen i uttryck och i material. Det kan låta som en motsägelse att området både präglas av enkelhet och variationsrikedom: men enkelheten ligger i ett sakligt och gediget utförande i kombination med varierade former i plan och volym. Enligt det förslag till strukturplan som tagits fram har områdets variation i plan förvaltats väl. Även ett antal "irrationella" byggnader förslås bevaras eller bearbetas för att föra vidare den variationsrikedom som är utmärkande för området.

En stor andel av exploateringen kommer att utgöras av bostäder. För hela områdets kulturvärde vore det en stor fördel att bostäderna inte alltför tydligt signalerar funktionen "bostad". Detta för att Slakthusområdets egna uttryck inte ska förtas av ett allt för typiskt bostadsområde. Utformningen av tak, balkonger och inte minst balkongernas riktning är bara två delar i den arkitektoniska uppgift som respektive arkitekt medvetet kan arbeta med för att "platsa" i Slakthusområdet.

Förslaget visar på en ambition att inte låta ny bebyggelse dominera på bekostnad av den befintliga. Hög bebyggelse i allt för stor omfattning skulle riskera att dominera med avseende på skala och volym. I strukturplanen föreslås hushöjder från 1-12 våningar, med tyngdpunkt på 4-8. Kontrasten i volym mellan låg äldre och ny högre bebyggelse kan på så sätt hållas på en balanserad nivå. Denna dynamik kan ge en intressant helhet, under förutsättning att skala och volym hanteras på ett välavvägt sätt när detaljplaner tas fram.